

Nr 131

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253); given Stockholms slott den 30 september 1966.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Svante Lundkvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan ändring i kommunala vallagen att kommunerna får möjlighet att bidra till de politiska partiernas valsedelskostnader vid kommunala val i den mån partierna inte får ersättning av staten.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen [den 6 juni 1930
(nr 253)]

Härigenom förordnas, att 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

60 a §.

I riksdagen ————— för valet.

Kommun äger besluta att vid val av fullmäktige i kommunen politiskt parti, som är eller genom valet blir representerat i fullmäktige, skall erhålla ersättning av kommunen för partiets kostnader för framställning av valsedlar. Beslutet skall innehålla att ersättning utgår till varje sådant parti efter enhetliga grunder. Ersättning får dock ej utgå i den mån gottgörelse erhålles av statsverket.

61 §.

I fråga ————— å municipalsamhället.

60 a § andra stycket äger motsvarande tillämpning på landstingskommun vid val av landstingsmän, på municipalsamhälle vid val av municipalfullmäktige och på församling vid val av kyrkofullmäktige.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och äger tillämpning första gången i fråga om 1966 års kommunalval.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 60 a § 1964: 129 och beträffande 61 § 1953: 756.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i stats-
rådet på Stockholms slott den 30 september 1966.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler statsrådet Lundkvist *fråga om ändring i kommunala vallagen* och anför.

Genom beslut vid 1964 års riksdag (prop. 1964:59, KU 11, rskr 188) ändrades lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen och kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) så att de i riksdagen representerade politiska partierna får ersättning av statsmedel för kostnader för valsedlar till de s. k. riksvälen, dvs. val av ledamöter i andra kammaren, landstingsmän och stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting.

I anslutning till 1966 års kommunalval har åtskilliga kommuner beslutat att bidra till de politiska partiernas valsedelskostnader i andra fall än dem som avses med statsmakternas beslut år 1964. Ett sådant beslut har efter besvär upphävts av regeringsrätten genom utslag den 21 april 1966. Innebörden av utslaget är att kommun saknar befogenhet att ersätta partierna för valsedelskostnaderna.

I en inom inrikesdepartementet i juni 1966 upprättad promemoria (Stencil In 1966:3) har föreslagits att kommunerna skall få rätt att bidra till valsedelskostnaderna vid de kommunala valen. Efter remiss har yttranden över promemorian avgetts av kammarkollegiet, statistiska centralbyrån, länsstyrelserna i Jönköpings och Kopparbergs län, 1965 års valtekniska utredning, Svenska stadsförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet och Svenska pastoratens riksförbund. Länsstyrelserna har bifogat yttranden av stadsfullmäktige i Borlänge, drätselkamrarna i Jönköping, Nässjö och Tranås samt kommunalnämnderna i Norrahammars köping, Mora köping, Krylbo köping och Gnosjö kommun.

Gällande bestämmelser

Lagen om val till riksdagen (ValL) innehåller bestämmelser om val till riksdagens första och andra kammare. Kommunala vallagen (KVL) upp- tar bestämmelser om kommunalval, dvs. val av landstingsmän, kommunal-

fullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige och kyrkofullmäktige. Vid val till riksdagens andra kammare och vid kommunalval skall blanketter till valsedlar tillhandahållas i vallokalen. I anslutning till vallokalen eller i denna skall vidare finnas ett särskilt utrymme där valsedlar kan läggas ut. (60 § andra stycket ValL och 26 § andra stycket KVL.) Kuvert till valsedelsförsändelse av äkta make eller av väljare som inte kan inställa sig personligen på grund av sjukdom, lyte, vanförhet eller hög ålder skall kostnadsfritt tillhandahållas politiskt parti som är representerat i riksdagen. Detsamma gäller beträffande de ytterkuvert som används vid röstning på postanstalt eller utom riket. (96 § första stycket ValL och 60 § tredje stycket KVL.) Politiskt parti som är representerat i riksdagen äger få ersättning av statsverket för kostnader för de valsedlar som partiet har låtit ställa i ordning för val till riksdagens andra kammare och för val av landstingsmän och av stadsfullmäktige i stad som inte deltar i landsting (97 § ValL och 60 a § KVL). Kungl. Maj:t skall bestämma i vilken omfattning och ordning ersättningen skall utgå. Bestämmelser härom finns i kungörelsen den 21 maj 1964 (nr 395) om gottgörelse för kostnader för valsedlar. Ersättning utgår för kostnader för högst det antal valsedlar som motsvarar fem gånger sammanlagda antalet vid valet röstberättigade i de valkretsar i vilka val förrättas samtidigt. Ersättningen utgår med belopp som motsvarar verkliga kostnaden, dock högst med sex kronor för 1 000 valsedlar. Ersättningsanspråk prövas av statskontoret.

Tidigare överväganden

I motion vid 1947 års riksdag väcktes frågan om det allmänna skulle överta partiernas kostnader för valsedlar (1947:I:70). På hemställan av konstitutionsutskottet beslöt riksdagen att motionen inte skulle föranleda någon riksdagens åtgärd (KU 13).

Vid 1962 års riksdag väcktes motioner (1962:I:514 och II:631) i vilka hemställdes om utredning för att undersöka på vilket sätt statsverket och kommunerna borde överta kostnaderna för valsedlar vid allmänna val. I motionerna framhölls att stat och kommun under senare år har tagit på sig nya uppgifter vid valen och övertagit vissa kostnader som tidigare vilat på de politiska partierna. De valsedlar som de politiska partierna framställer i förväg utgör med vårt valsysteem en nödvändig förutsättning för att valförrättningen skall kunna genomföras rationellt. De underlättar valförrättningen i ännu högre grad än vad t. ex. röstkortet gör. Eftersom dessa kort bekostas av allmänna medel, borde även valsedelskostnaderna ersättas av statsverket. Detta borde gälla vid andrakammarvalen, landstingsmannavalen och stadsfullmäktigvalen i de städer där representationen utser ledamöter i första kammaren. Övriga primärkommuner borde ges rätt att själva bekosta valsedlar för de partier som deltar i stads- eller kommunalfullmäktigvalen.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande anförde statsutskottet (SU 1962: 57) att de tryckta valsedlarna otvivelaktigt innebär en betydelsefull serviceåtgärd för väljarna. De underlättar dessutom valnämndernas och länsstyrelsernas arbete vid röstsammanräkningarna. Skäl kan därför anföras för att kostnaderna för dessa valsedlar skall bestridas av allmänna medel. Utskottet förklarade sig emellertid inte vara berett att ta någon bestämd ståndpunkt i frågan men ansåg att den borde tas upp till förut-sättningslös prövning. Utskottet hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört i utlåtandet.

Prövningen av frågan uppdrogs åt valutredningen, som redovisade uppdraget i sitt slutbetänkande »Några valfrågor» (SOU 1963: 54). Valutredningen konstaterar att ett allmänt val från organisatorisk synpunkt är en vidlyftig anordning som inte bara engagerar partiorganisationerna utan även kräver insatser och kostnader från det allmännas sida. Huvudparten av de kostnader som partierna lägger ned på ett val hänför sig naturligtvis till de propagandistiska inslagen i valrörelsen. Partiernas kostnader i samband med val är emellertid också sådana att de kan anses vara hänförliga till den service som partierna bjuder väljarna vid valtillfället. Utvecklingen har gått i den riktningen att partiernas verksamhet med åren har tilltagit i omfattning. Någon principiell invändning kan inte resas mot en reform av den innebörden att det allmänna övertar kostnaderna för valsedlarna. Det allmänna svarar för kostnaderna för spaltade och ospaltade valsedlar som tillhandahålls i vallokalerna. Dessa kostnader är visserligen obetydliga men häri kan dock anses ligga ett erkännande av att kostnaderna för valsedlar är en angelägenhet för det allmänna. Att partierna tillhandahåller valsedlar är en ren serviceåtgärd. Det kan därför med fog göras gällande att kostnaderna för valsedlar hänför sig till vad som har betecknats som »yttre» anordningar för valet. Om man skall göra någon principiell skillnad mellan olika slags valkostnader, torde man få dela in kostnaderna i sådana som har med partiernas valpropaganda att göra och sådana som avser olika åtgärder som behövs för att väljarna över huvud taget skall kunna utöva sin rösträtt. Att tillhandahålla valsedlar är otvivelaktigt en nödvändig förutsättning för att valet skall kunna genomföras. Utredningen förordade därför att det allmänna övertog kostnaderna för framställning av valsedlar men inte kostnaderna för t. ex. distribution av dem till väljarna. Utredningen ansåg vidare att åtagandet borde begränsas till val av rikskaraktär, dvs. andra-kammarval, landstingsmannaval och val av stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting. Vid övriga val brukar nämligen inte bara de gängse partierna delta utan även allehanda andra, mer eller mindre löst sammanfogade gruppbildningar. Sådana gruppbildningar bör inte ha rätt att få valsedlar på det allmännas bekostnad. Förmånen borde begränsas till de i riksdagen representerade partierna och kostnaderna bestridas av staten.

I prop. 1964: 59 anförde föredragande departementschefen att det enligt

då gällande ordning formellt ankom på väljarna att själva upprätta valsedlarna. I verkligheten ombesörjs detta av de politiska partierna som låter trycka och sända ut valsedlar till väljarna. Sådana tryckta valsedlar får också läggas ut i eller i anslutning till vallokalen. De tryckta valsedlarna innebär otvivelaktigt en betydelsefull serviceåtgärd gentemot väljarna och underlättar dessutom väsentligt valnämndernas och länsstyrelsernas arbete vid röstsammanräkningen. Det allmänna har genom olika reformer under de senaste åren tagit på sig allt fler kostnader för valen. Något principiellt hinder möter därför inte att det allmänna övertar kostnaderna för de valsedlar som behövs vid valen. Det allmännas medverkan bör emellertid begränsas till sådana kostnader som enbart avser framställning av valsedlarna, dvs. huvudsakligen pappers- och tryckningskostnaderna. Valutredningens förslag att reformen skall begränsas till val av rikskaraktär och att ersättning skall utgå endast till de politiska partier som är representerade i riksdagen, vilket förslag i allmänhet har godtagits under remissbehandlingen, fann departementschefen innebära en rimlig avvägning av de intressen som gör sig gällande här.

Riksdagen antog de förslag till ändringar i Vall och KVL som hade lagts fram i propositionen (KU 1964:11, rskr 188). Genom lagändringarna berättigades politiskt parti som är representerat i riksdagen att erhålla ersättning för kostnader för valsedlar vid andrakammarval, landstingsman-
naval och val av stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting.

Kommunala beslut i samband med 1966 års val

Centerpartiet, Folkpartiet, Högerpartiet och Socialdemokratiska arbetarepartiet hemställde gemensamt hos Svenska stadsförbundet att förbundet skulle rekommendera sina medlemskommuner att utge ersättning för tryckning av valsedlar vid val av kommunalfullmäktige och av stadsfullmäktige i städer som deltar i landsting enligt samma principer som gäller för statens bidrag till valsedlar vid val av rikskaraktär. Partierna framhöll att samma skäl som motiverade det allmännas åtagande vid val av rikskaraktär äger giltighet också vid de angivna kommunalvalen. Kostnaderna hänför sig i båda fallen till sådana åtgärder av partierna som behövs för att väljarna överhuvudtaget skall kunna utöva sin rösträtt. Att tillhandahålla valsedlar är en nödvändig förutsättning för att valet skall kunna genomföras, oavsett om valet är av rikskaraktär eller av rent kommunal karaktär. Kostnaderna för tryckning av valsedlar bör därför åvila det allmänna även vid de senare valen. Kostnaderna bör bestridas av berörda kommuner.

Frågan om kommunala anslag till valsedelskostnaderna väcktes också i många kommuner genom motioner eller på annat sätt.

Stadsförbundet uttalade i cirkulär till sina medlemmar att någon sakligt befogad invändning inte torde kunna resas mot vad partierna har

anfört till stöd för sin uppfattning. De skäl som motiverade statsmakternas beslut om rätt till gottgörelse för valsedelskostnaderna vid val av rikskaraktär äger även giltighet vid kommunalfullmäktigval och vid stadsfullmäktigval i städer som deltar i landsting. Att tillhandhålla valsedlar utgör i praktiken en förutsättning också för att man skall kunna genomföra andra val än andrakammarval, landstingsmannaval och val av stadsfullmäktige i de landstingsfria städerna. Enligt gällande bestämmelser har kommunerna att svara för vissa kostnader i samband med kommunala val. Med hänsyn härtill och till motiven för riksdagens beslut om gottgörelse av statsmedel bör kommunerna äga befogenhet att efter eget åtagande bestrida kostnaderna för tryckning av valsedlar vid andra val än dem som omfattas av riksdagens beslut, dvs. vid val av kommunalfullmäktige samt av stadsfullmäktige i städer som deltar i landsting. Detsamma bör gälla för municipalsamhälle vid val av municipalfullmäktige och för pastorat eller kyrklig samfällighet vid val av kyrkofullmäktige.

Stadsförbundet behandlade vidare kommunernas möjligheter att begränsa beslutens giltighet och anförde härom.

Däremot synes med fog kunna ifrågasättas, om kommunerna lagligen äger begränsa räckvidden av sådana frivilliga åtaganden på liknande sätt som statsmakterna, nämligen till att avse antingen endast i riksdagen representerade politiska partier eller — analogivis — endast de partier, som är representerade i vederbörande fullmäktigförsamling. Det förefaller sannolikt, att ett beslut innefattande begränsning av dylikt slag vid ett överklagande skulle komma att betraktas såsom stridande mot den kommunala likställighetsprincipen och på grund därav skulle bli upphävt. Uppmärksammas bör även, att ett beslut om begränsning till i fullmäktige representerade partier kan medföra särskilda komplikationer, när val äger rum i anslutning till kommunsammanläggningar, om ett eller flera partier saknar representation i den vidgade kommunens nuvarande fullmäktige. I konsekvens härmed borde ett kommunalt beslut om ersättning för valsedelskostnader principiellt omfatta alla partier och grupper, som kandiderar vid ett val, och då alltså även de »mer eller mindre löst sammanfogade partier eller gruppbildningar», som ej kan komma ifråga till erhållande av statsbidrag och som kanske också blir utan representation i fullmäktige.

Emellertid torde ej heller ett kommunalt beslut utan varje begränsning gå fritt från invändningar. Den ståndpunkt, som intogs vid 1964 års lagstiftning om bidrag av statsmedel till valsedelskostnaderna, innebar ett godtagande av valutredningens uttalande, att rätten att »på det allmännas bekostnad» erhålla valsedlar icke skulle omfatta andra partier än de i riksdagen representerade. Det kan visserligen göras gällande, att valutredningen, till vars åsikt ju både departementschef och riksdag anslöt sig, i och med att utredningen föreslog, att den gjorda begränsningen borde få till följd, att valsedelskostnaderna skulle bestridas av staten, icke direkt tog ställning till frågan, huruvida kommunerna ägde ersätta andra partier deras motsvarande kostnader, men kvar står likväl, att man avvisat tanken på att partier och grupper utan representation i riksdagen skulle berättigas att erhålla valsedlar på det allmännas bekostnad. Det kan emellertid här anmärkas, att det icke vare sig av förarbetena till 1964 års lagändringar

eller av själva lagtexten klart framgår, att kravet på representation skall vara uppfyllt vid valtillfället.

Om en kommun i fråga om sin ekonomiska medverkan vill åstadkomma en begränsning i ersättningsrätten — något som av olika skäl förefaller både naturligt och lämpligt — synes en framkomlig väg vara, att kommunen såsom förutsättning för anslag uppställer det kravet, att partiet eller gruppbildningen vid valet har representation i fullmäktige eller genom valet erhåller sådan representation. En dylik linje synes uppfylla kommunallagarnas fordringar på likställighet och objektivitet på samma gång som den skulle förhindra, att alla små partier eller grupper, som framträder vid ett val, kommer i åtnjutande av den ifrågavarande förmånen, och ej heller kan anses direkt strida mot den av statsmakterna i lagstiftningsärendet uttalade uppfattningen.

Stadsförbundet rekommenderade slutligen kommunerna att beslut om anslag skulle utformas så att ersättning utgår för kostnader för högst det antal valsedlar som motsvarar fem gånger sammanlagda antalet vid valet röstberättigade i valkretsen och att ersättning utgår med belopp som motsvarar de verkliga kostnaderna, dock högst med åtta kronor för 1 000 valsedlar.

Svenska kommunförbundet har utfärdat en likalydande rekommendation till sina medlemmar.

Enligt uppgift från stadsförbundet har 58 städer och sju köpingar beslutat att utge ersättning för valsedelskostnader vid kommunala val. De flesta besluten — i 38 städer och sex köpingar — överensstämmer med stadsförbundets rekommendation. I 20 städer och en köping har besluten utformats på ett sätt som avviker från rekommendationen. Besluten avser i 13 städer »i fullmäktige representerade partier», i en stad »de fyra i fullmäktige nu representerade partierna», i en stad »S, H, Fp, Cp, K och KDS, om partiet är eller blir representerat», i en stad »de vid valtillfället i fullmäktige och riksdagen förekommande partierna», i en stad »lokalavdelning för i riksdagen representerat parti», i en stad »i valet deltagande partier», i en stad »parti, som genom valet blir representerat», i en stad »samtliga partier i staden» och i en köping »varje parti, som blir representerat».

Av de städer som inte deltar i landsting har Göteborg beslutat om bidrag i överensstämmelse med stadsförbundets rekommendation. Från ersättningen skall dock dras av vad partiet kan vara berättigat att få av staten.

Enligt vad Svenska kommunförbundet upplyst har 559 landskommuner beslutat om bidrag till partiernas valsedelskostnader. Besluten ansluter sig i 397 fall till förbundets rekommendation. I 162 fall förekommer avvikelser som i stort sett är av samma art som de som har redovisats av Svenska stadsförbundet.

Svenska pastoratens riksförbund har uppgivit att kyrkofullmäktige i några fall har fattat beslut i överensstämmelse med kommunförbundets rekommendationer.

Några beslut av landsting om bidrag till valsedelskostnaderna torde inte föreligga.

Regeringsrätten har prövat några beslut om kommunala bidrag till partiernas valsedelskostnader. Det första beslutet som prövades hade fattats av stadsfullmäktige i Tidaholm. Enligt beslutet skulle staden i fortsättningen vid stadsfullmäktigval bekosta tryckning av valsedlar för i stadsfullmäktige representerat politiskt parti. Regeringsrätten yttrade i sitt utslag den 21 april 1966.

Genom lag den 21 maj 1964 angående ändring i lagen om val till riksdagen och lag samma dag om ändring i kommunala vallagen har i dessa lagar införts bestämmelser om att i riksdagen representerat politiskt parti vid val till andra kammaren samt vid val av landstingsman och val av stadsfullmäktige för stad, som ej deltagar i landsting, äger att i den omfattning och ordning Konungen bestämmer erhålla gottgörelse av statsverket för kostnaderna för de valsedlar partiet låtit iordningställa för valet. Enligt kommunala vallagen skall därjämte kommun bland annat bestrida kostnaderna för de blanketter till spaltade och ospaltade valsedlar, som av valnämnd skall tillhandahållas väljarna i vallokalen. I vallagarna har sålunda meddelats uttryckliga bestämmelser om i vilken utsträckning statsverket och kommunerna skall bestrida kostnaderna för valsedlar.

Med hänsyn härtill och då framställningen av tryckta valsedlar får anses vara väsentligen en uppgift för de politiska partierna, kan det icke i vidare mån än vad som framgår av bestämmelser i vallagarna anses utgöra en kommunens angelägenhet att bekosta tryckning av valsedlar.

Enär stadsfullmäktige således genom klandrade beslutet överskridit sin befogenhet,

prövar Kungl. Maj:t lagligt att, med ändring av länsstyrelsens utslag, upphäva stadsfullmäktiges klandrade beslut.

Departementspromemorian

Stat och kommun har under de senare åren tagit på sig nya uppgifter vid de allmänna valen. Detta sammanhänger delvis med en medveten strävan att underlätta för väljarna att delta i valen, delvis med en önskan att valresultatet skall kunna offentliggöras så snart som möjligt efter det att röstningen har avslutats. Om varje väljare själv skulle skriva sin valsedel i vallokalen, skulle valförrättningen inte kunna genomföras på den tid som nu anslås för denna. Risken för kassation av valsedlar skulle också öka avsevärt. De tryckta valsedlarna är vidare en förutsättning för att den preliminära röstsammanräkningen skall kunna ske med den snabbhet som allmänheten fordrar och med så stor säkerhet att det preliminära valresultatet kan läggas till grund för en bedömning av valutgången. De tryckta valsedlarna är alltså ett nödvändigt element i arrangemangen vid de allmänna valen. Detta förhållande har godtagits av statsmakterna i samband med 1964 års beslut, varigenom staten åtog sig att ersätta de i riks-

dagen representerade partierna för deras kostnader för framställning av valsedlar vid val av rikskaraktär. Principiella skäl bör därför inte hindra att kommunerna får rätt att bidra till partiernas valsedelskostnader vid de kommunala valen utöver de bidrag som staten lämnar.

Regeringsrätten har prövat lagligheten av beslut om kommunala bidrag till de politiska partiernas valsedelskostnader och funnit att kommunerna genom besluten har överskridit sin befogenhet. För att kommunerna skall få rätt att bidra till valsedelskostnaderna fordras en lagändring. Denna kan lämpligen ske genom att en ny bestämmelse tas in i KVL.

Kommunernas bidragsrätt bör i första hand omfatta de val vid vilka staten inte betalar någon del av valsedelskostnaderna, dvs. val av kommunalfullmäktige, municipalfullmäktige, stadsfullmäktige i städer som deltar i landsting och kyrkofullmäktige. Distributionen av valsedlar bör liksom hittills bekostas av partierna som ett led i valpropagandan. Ersättningen bör därför på samma sätt som den statliga ersättningen få omfatta endast pappers- och tryckningskostnaderna. Det torde inte finnas anledning att på annat sätt maximera den ersättning som får utgå från kommunerna. Det kommunala beslutet om ersättning får fattas med ledning av den utredning om tryckningskostnaderna som kan behövas vid varje särskilt tillfälle.

Av praktiska skäl bör kretsen av ersättningsberättigade begränsas. En lämplig begränsning synes vinnas om beslutet får avse endast de partier som vid valtillfället är eller genom valet blir representerade i fullmäktige. Å andra sidan bör beslutet omfatta alla dessa partier. En lagbestämelse av sådant innehåll ansluter sig till kommunförbundens rekommendationer.

Även landstingskommuner och städer som inte deltar i landsting bör vara berättigade att besluta om bidrag till valsedelskostnaderna för partier som inte är representerade i riksdagen. På sätt som har skett i Göteborg bör bidragsbesluten dessutom kunna avse belopp som överstiger den ersättning som kan utgå från staten.

Lagändringen bör träda i kraft snarast möjligt och kunna tillämpas i fråga om 1966 års kommunalval.

Det lagförslag som har upptagits i promemorian torde få fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende som *Bilaga*.

Remissyttrandena

Det förslag som har lagts fram i departementspromemorian har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av alla remissinstanser. *Svenska kommunförbundet* förutsätter att det inte skall föreligga något hinder att begränsa ersättningen till visst högsta belopp eller till viss del av kostnaderna för framställning av valsedlar. En sådan begränsning torde i regel behövas för att hindra att bidrag utgår till orimligt stora valsedelsupplagor eller för

onödiga kostnader på grund av oförmånliga uppgörelser med tryckerier. *Svenska stadsförbundet* anför liknande synpunkter. *Stadsfullmäktige i Borlänge* finner å andra sidan att ersättning bör utgå för hela den styrkta kostnaden för tryckning av valsedlarna.

Föredraganden

Frågan om det allmänna skall bekosta de tryckta valsedlar som används vid de allmänna valen har diskuterats under många år. Genom statsmakternas beslut år 1964 fick politiskt parti som är representerat i riksdagen rätt till ersättning av staten för framställning av valsedlar vid val av rikskaraktär, dvs. andrakammarval, landstingsmannaval och val av stadsfullmäktige i städer som inte deltar i landsting. Mer än 600 kommuner har beslutat att ersätta de politiska partierna deras valsedelskostnader vid 1966 års kommunalval. Besluten avser i allmänhet valsedelskostnaderna vid val som inte är av rikskaraktär men det förekommer också beslut att vid val av rikskaraktär lämna bidrag med högre belopp och till andra partier än som avses med den statliga ersättningen. De skäl som anfördes för att det allmänna skall bidra till valsedelskostnaderna vid valen av rikskaraktär äger giltighet även vid de kommunalval som inte har denna karaktär. De tryckta valsedlarna innebär en betydelsefull serviceåtgärd för väljarna och är en nödvändig förutsättning för att valresultatet skall kunna offentliggöras inom rimlig tid. Under senare år har det allmänna övertagit allt fler kostnader för de allmänna valen. Något principiellt hinder finns därför inte mot att det allmänna bekostar de tryckta valsedlarna vid alla kommunala val.

De flesta kostnader för de yttre anordningarna vid kommunalvalen betalas av kommunerna. Det ligger därför närmast till hands att kommunerna får bekosta även de tryckta valsedlarna vid de val som inte är av rikskaraktär. Det förslag härom som har lagts fram i departementspromemorian har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser. Det hinder som nu finns mot att kommunerna beslutar att bekosta de tryckta valsedlarna bör undanröjas. I likhet med vad som har föreslagits i departementspromemorian anser jag att detta lämpligen sker genom en ändring i KVL.

De avgränsningar av kommunernas bidragsrätt som har föreslagits i promemorian har godtagits under remissbehandlingen. Jag finner de föreslagna avgränsningarna vara lämpliga och ansluter mig även i dessa delar till förslaget. Eftersom förslaget inte innebär att kommunerna skall vara skyldiga att besluta om bidrag till partierna för deras valsedelskostnader, får kommunerna frihet att efter eget skön avgöra, om ersättningen skall motsvara hela kostnaden eller begränsas till viss del därav eller till visst högsta belopp. Däremot måste kommunens beslut tillgodose samtliga de

partier som är eller genom valet blir representerade i fullmäktige och ersättningen måste utgå efter samma grunder till alla partierna.

Såsom har föreslagits i promemorian bör lagändringen träda i kraft snarast möjligt och de nya bestämmelserna kunna tillämpas redan i fråga om 1966 års kommunalval.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom inrikesdepartementet upprättats förslag till lag om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253).

Som särskild motivering till de sålunda föreslagna ändringarna vill jag anföra.

60 a §

Yttrandena. Svenska kommunförbundet uttalar att uttrycket politiskt parti bör ges en så klar och entydig bestämning att tvekan inte behöver uppkomma om vad som avses. Den föreslagna lagtexten tyder närmast på att även mer eller mindre löst sammanfogade partier eller gruppbildningar skall vara ersättningsberättigade, om de är eller genom valet blir representerade i fullmäktige. En sådan tolkning överensstämmer också med den rekommendation som förbundet har utfärdat och tillgodoser rimliga krav på objektivitet och likställighet mellan kommunmedlemmar och mellan grupper av kommunmedlemmar. Svenska stadsförbundet anser att det både i motiven och i lagtexten bör anges att anslagsgivningen skall omfatta inte bara partier som enligt gängse språkbruk betecknas som politiska partier utan även partier eller gruppbildningar som är mer eller mindre löst sammanfogade.

Föredraganden. Med politiskt parti avses enligt förslaget liksom enligt 54 § 1 mom. Vall en förening med politiskt syfte. Om en sådan förening har antagit stadgar och valt styrelse, är föreningen enligt fast rättspraxis att anse som en juridisk person, dvs. den kan förvärva rättigheter och ikläda sig skyldigheter. Är ett politiskt parti inte att anse som juridisk person, kan partiet inte ha haft några egna kostnader för vilka det kan uppbära ersättning. För rätt till ersättning bör krävas att partiet var en juridisk person vid valtillfället. Om två eller flera partier samverkar vid ett val genom att använda gemensam partibeteckning utan att skapa en särskild juridisk person för denna samverkan, torde valsedlarna få bekostas av de samverkande partierna. Det bidrag som kommunen kan ha beslutat om skall då utgå till de partier som har haft utlägg för valsedlarna. Någon närmare bestämning av begreppet politiskt parti synes inte behövas i detta sammanhang.

61 §

Uttrycket kommun används i KVL för att beteckna borgerliga primärkommuner. 60 a § andra stycket blir därför enligt sin ordalydelse inte tillämpligt på andra kommuner än städer, köpingar och landskommuner. I det nya andra stycket till 61 § föreslås att bestämmelserna skall gälla

även för landstingskommuner, municipalsamhällen och församlingar. Av 62 § första stycket följer att vad som är föreskrivet för församling gäller även för kyrklig samfällighet.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga det inom inrikesdepartementet upprättade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)*.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Claes Djurberg

Departementspromemorians förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ (nr 253)

Härigenom förordnas, att 60 a och 61 §§ kommunala vallagen den 6 juni 1930¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

60 a §.

I riksdagen ————— för valet.

Kommun äger besluta att politiskt parti, som är eller genom valet blir representerat i fullmäktige, skall erhålla ersättning av kommunen för partiets kostnader för framställning av valsedlar vid val av fullmäktige i kommunen. Beslutet skall innehålla att ersättning utgår till varje sådant parti, i den mån gottgörelse icke erhålles av statsverket.

61 §.

I fråga ————— å municipalsamhället.

Bestämmelserna i 60 a § andra stycket äga motsvarande tillämpning på landstingskommun vid val av landstingsmän, på municipalsamhälle vid val av municipalfullmäktige och på församling vid val av kyrkofullmäktige.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och äger tillämpning första gången såvitt avser valsedelskostnader vid 1966 års kommunalval.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 60 a § 1964: 129 och beträffande 61 § 1953: 756.